

WIEDZA W KIESZENI

PRZEWLEKŁA NIEWYDOLNOŚĆ SERCA

pod redakcją
Jadwigi Nessler i Anny Furman-Niedziejko

TERMEDIA

**Wiedza
w kieszeni –
przewlekła
niewydolność serca**

Wiedza w kieszeni – przewlekła niewydolność serca

pod redakcją Jadwigi Nessler i Anny Furman-Niedziejko

Wiedza w kieszeni – przewlekła niewydolność serca
pod redakcją Jadwigi Nessler i Anny Furman-Niedziejko

Copyright © by Termedia Wydawnictwa Medyczne, Poznań 2022
Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żaden z fragmentów książki nie może być publikowany w jakiegokolwiek formie bez wcześniejszej pisemnej zgody wydawcy. Dotyczy to także fotokopii i mikrofilmów oraz nagrywania, a także rozpowszechniania za pośrednictwem nośników elektronicznych.

TERMEDIA

Termedia Wydawnictwa Medyczne
ul. Kleeberga 2
61-615 Poznań
tel./faks +48 61 822 77 81
e-mail: termedia@termedia.pl
<http://www.termedia.pl>

Termedia Wydawnictwa Medyczne
Poznań 2022

ISBN: 978-83-7988-364-6

Wydawca dołożył wszelkich starań, aby cytowane w podręczniku nazwy leków, ich dawki oraz inne informacje były prawidłowe. Wydawca ani autorzy nie ponoszą odpowiedzialności za konsekwencje wykorzystania informacji zawartych w niniejszej publikacji. Każdy produkt, o którym mowa w książce, powinien być stosowany zgodnie z odpowiednimi informacjami podanymi przez producenta. Ostateczną odpowiedzialność ponosi lekarz prowadzący.

Spis treści

Zespół autorów | 13

Lista zastosowanych skrótów | 17

Przedmowa | 23

Rozdział 1

Rozpoznanie i diagnostyka przewlekłej niewydolności serca | 25

Anna Furman-Niedziejko, Jadwiga Nessler

- 1.1. Wprowadzenie | 25
- 1.2. Definicja przewlekłej niewydolności serca | 26
  - 1.2.1. Patofizjologia niewydolności serca | 27
  - 1.2.2. Terminologia związana z niewydolnością serca | 29
  - 1.2.3. Klasyfikacje zaawansowania niewydolności serca | 32
- 1.3. Objawy przewlekłej niewydolności serca | 34
- 1.4. Diagnostyka niewydolności serca | 38
  - 1.4.1. Badania laboratoryjne w niewydolności serca | 39
  - 1.4.2. Rola peptydów natriuretycznych w niewydolności serca | 40
  - 1.4.3. Rola badania echokardiograficznego u chorych z niewydolnością serca | 42
  - 1.4.4. Inne badania dodatkowe w niewydolności serca | 46
- 1.5. Postępowanie przy podejrzeniu niewydolności serca o nieostrym początku | 49
- 1.6. Przyczyny i czynniki ryzyka związane z niewydolnością serca | 51
- 1.7. Przebieg niewydolności serca | 54
- 1.8. Podsumowanie | 56

Rozdział 2

Zalecenia nefarmakologiczne dla chorego z niewydolnością serca | 61

Dominika Drwiła, Jadwiga Nessler

- 2.1. Wprowadzenie | 61

- 2.2. Modele opieki nad chorym z niewydolnością serca | 62
- 2.3. Rehabilitacja i codzienny wysiłek fizyczny | 64
- 2.4. Szczepienia | 68
- 2.5. Edukacja | 68
- 2.6. Podsumowanie | 71

Rozdział 3

Dieta w niewydolności serca | 75

Dariusz Włodarek

- 3.1. Wprowadzenie | 75
- 3.2. Wytyczne Europejskiego Towarzystwa Kardiologicznego dotyczące zaleceń dietetycznych w prewencji chorób układu sercowo-naczyniowego | 75
- 3.3. Kwasy tłuszczowe | 76
- 3.4. Sód | 77
- 3.5. Zmniejszenie zawartości soli w diecie | 77
- 3.6. Owoce, warzywa i nasiona roślin strączkowych | 81
- 3.7. Orzechy | 81
- 3.8. Mięso | 81
- 3.9. Ryby i suplementy zawierające olej rybi | 82
- 3.10. Napoje alkoholowe | 82
- 3.11. Napoje słodzone i cukier | 82
- 3.12. Kawa | 83
- 3.13. Żywność funkcjonalna | 83
- 3.14. Wzorce żywieniowe | 83
- 3.15. Żywność w niewydolności serca | 84
- 3.16. Osoby otyłe | 85
- 3.17. Osoby z niedowagą | 86
- 3.18. Podsumowanie | 88

Rozdział 4

Parametry rokownicze w niewydolności serca | 91

Aleksander Siniarski, Jadwiga Nessler

- 4.1. Wprowadzenie | 91
- 4.2. Przyczyny zaostrzenia niewydolności serca | 93
- 4.3. Frakcja wyrzutowa lewej komory | 95
- 4.4. NT-proBNP | 97
- 4.5. Troponina sercowa | 98
- 4.6. Współczynnik zmienności rozkładu objętości erytrocytów (RDW) | 99
- 4.7. Parametry oceniające funkcje wątroby | 100
- 4.8. Niedobór żelaza | 101
- 4.9. Kalkulatory ryzyka | 102
  - 4.9.1. Rejestr MAGGIC | 103
  - 4.9.2. Seattle Heart Failure Model | 103
- 4.10. Podsumowanie | 105

Rozdział 5

Współczesne możliwości farmakoterapii przewlekłej niewydolności serca | 109

Renata Gołębiowska-Wiatrak, Anna Furman-Niedziejko, Jadwiga Nessler

- 5.1. Wprowadzenie | 109
- 5.2. Farmakoterapia niewydolności serca z obniżoną frakcją wyrzutową lewej komory | 111
- 5.3. Farmakoterapia niewydolności serca z łagodnie obniżoną frakcją wyrzutową lewej komory | 121
- 5.4. Praktyczne aspekty farmakoterapii w niewydolności serca | 124
  - 5.4.1. Sakubitril/walsartan (preparat złożony z antagonisty receptora angiotensynowego oraz inhibitora neprylizyny) | 125
  - 5.4.2. Inhibitory angiotensyny i antagoniści receptora dla angiotensyny II | 129

- 5.4.3. Leki β -adrenolityczne | 132
- 5.4.4. Antagoniści receptora mineralokortykoidowego | 135
- 5.4.5. Inhibitory kotransportera sodowo-glukozowego 2 | 137
- 5.4.6. Leki moczopędne | 139
- 5.4.7. Iwabradyna | 143
- 5.4.8. Digoksyna | 146
- 5.4.9. Połączenie hydralazyny i dwuazotanu izosorbidu | 148
- 5.5. Sytuacje szczególne a farmakoterapia niewydolności serca | 148
- 5.6. Podsumowanie | 151

Rozdział 6

Postępowanie w zaawansowanej niewydolności serca (elektroterapia, urządzenia wspomaganie, transplantacja) | 155

Jakub Drewniak, Bogumiła Bacior

- 6.1. Wprowadzenie | 155
- 6.2. Kardiowertery-defibrylatory w niewydolności serca | 156
- 6.3. Terapia resynchronizująca w niewydolności serca | 158
- 6.4. Zaawansowana niewydolność serca. Mechaniczne wspomaganie krążenia | 160
- 6.5. Transplantacja serca | 163
- 6.6. Podsumowanie | 164

Rozdział 7

Postępowanie w wadach serca towarzyszących niewydolności serca | 167

Barbara Szłósarczyk, Andrzej Gackowski

- 7.1. Wprowadzenie | 167
- 7.2. Czynnościowa niedomykalność zastawki mitralnej | 167
  - 7.2.1. Diagnostyka czynnościowej niedomykalności zastawki mitralnej | 170
    - 7.2.1.1. Ciężka czynnościowa niedomykalność zastawki mitralnej w badaniu echokardiograficznym | 173

- 7.2.2. Postępowanie w czynnościowej niedomykalności mitralnej | 174
- 7.3. Zwężenie zastawki aortalnej | 181
  - 7.3.1. Diagnostyka zwężenia zastawki aortalnej | 182
  - 7.3.2. Klasyfikacja stopnia zwężenia zastawki aortalnej | 185
  - 7.3.3. Postępowanie w zwężeniu zastawki aortalnej | 187
- 7.4. Niedomykalność zastawki trójdzielnej | 192
  - 7.4.1. Diagnostyka niedomykalności trójdzielnej | 192
  - 7.4.2. Postępowanie w niedomykalności trójdzielnej | 198
- 7.5. Podsumowanie | 199

Rozdział 8

Przewlekły zespół wieńcowy oraz możliwości rewaskularyzacji tętnic wieńcowych u chorych z niewydolnością serca | 201

Krzysztof Krawczyk, Jarosław Zalewski

- 8.1. Wprowadzenie | 201
- 8.2. Postępowanie nieinwazyjne | 202
- 8.3. Koronarografia | 206
- 8.4. Rewaskularyzacja tętnic wieńcowych | 211
- 8.5. Podwójna terapia przeciwplatekowa | 215
- 8.6. Pozostałe metody zabiegowego leczenia kardiomiopatii niedokrwiennej | 218
- 8.7. Podsumowanie | 220

Rozdział 9

Choroby współistniejące w niewydolności serca – jak skutecznie i bezpiecznie leczyć | 225

Paweł Wiśniewski, Paweł Rostoff, Jadwiga Nessler

- 9.1. Wprowadzenie | 225
- 9.2. Nadciśnienie tętnicze | 227
- 9.3. Cukrzyca | 230
  - 9.3.1. Podsumowanie | 232

- 9.4. Niedobór żelaza i niedokrwistość | 233
- 9.5. Zaburzenia czynności nerek | 235
- 9.6. Zaburzenia elektrolitowe (hipokaliemia, hiperkaliemia, hiponatremia) | 237
- 9.7. Astma oskrzelowa i przewlekła obturacyjna choroba płuc | 239
- 9.8. Schorzenia neurologiczne (udar mózgu, zaburzenia autonomicznego układu nerwowego, depresja) | 241
- 9.9. Hiperurykemia i dna moczanowa | 242
- 9.10. Zaburzenia snu i zaburzenia oddychania podczas snu | 243
- 9.11. Choroby nowotworowe | 244
- 9.12. Kacheksja | 246
- 9.13. Otyłość | 247
- 9.14. Hiperlipidemia | 248
- 9.15. Zaburzenia wzrodu | 249
- 9.16. Podsumowanie | 250

Rozdział 10

Jak rozpoznawać i leczyć niewydolność serca z zachowaną frakcją wyrzutową lewej komory – aktualny stan wiedzy | 255

Anna Majda, Karolina Golińska-Grzybała, Jadwiga Nessler

- 10.1. Wprowadzenie | 255
- 10.2. Rozpoznanie | 257
- 10.3. Leczenie | 262
- 10.4. Podsumowanie | 267

Rozdział 11

Kardiomiopatie | 269

Paweł Rubiś

- 11.1. Wprowadzenie | 269
- 11.2. Kardiomiopatia rozstrzeniowa | 271
  - 11.2.1. Definicja | 271

- 11.2.2. Epidemiologia | 272
- 11.2.3. Przyczyny i patogeneza | 272
  - 11.2.3.1. Przyczyny genetyczne kardiomiopatii rozstrzeniowej | 273
  - 11.2.3.2. Kardiomiopatia rozstrzeniowa na tle zapalnym | 274
- 11.2.4. Przebieg kardiomiopatii rozstrzeniowej | 275
  - 11.2.4.1. Odwrotny remodeling lewej komory | 275
  - 11.2.4.2. Inne markery ciężkości choroby | 276
- 11.2.5. Rokowanie w kardiomiopatii rozstrzeniowej | 278
- 11.2.6. Badania diagnostyczne w kardiomiopatii rozstrzeniowej | 279
  - 11.2.6.1. Badanie echokardiograficzne | 279
  - 11.2.6.2. Rezonans magnetyczny serca | 282
  - 11.2.6.3. Biopsja endomiokardialna | 283
- 11.2.7. Terapia w kardiomiopatii rozstrzeniowej | 285
- 11.3. Kardiomiopatia przerostowa | 286
  - 11.3.1. Definicja | 286
  - 11.3.2. Epidemiologia | 286
  - 11.3.3. Przyczyny i patogeneza | 286
  - 11.3.4. Przebieg i fenotypy kliniczne kardiomiopatii przerostowej | 288
  - 11.3.5. Niewydolność serca w przebiegu kardiomiopatii przerostowej | 289
    - 11.3.5.1. Podział niewydolności serca w kardiomiopatii przerostowej | 289
    - 11.3.5.2. Postępowanie w niewydolności serca w kardiomiopatii przerostowej | 290
- 11.4. Kardiomiopatia połogowa | 291
  - 11.4.1. Definicja | 291
  - 11.4.2. Epidemiologia | 291
  - 11.4.3. Czynniki ryzyka i patogeneza | 292
  - 11.4.4. Rozpoznanie i diagnostyka różnicowa | 292
  - 11.4.5. Przebieg kliniczny i rokowanie | 293
  - 11.4.6. Leczenie kardiomiopatii połogowej | 294

- 11.4.6.1. Leczenie podczas ciąży | 294
- 11.4.6.2. Leczenie po porodzie | 294
- 11.4.6.3. Leczenie długoterminowe | 295
- 11.4.6.4. Niestabilność hemodynamiczna w przebiegu kardiomiopatii połogowej | 295
- 11.5. Podsumowanie | 295

Rozdział 12

Kardiomiopatia amyloidowa | 299

Katarzyna Holcman, Magdalena Kostkiewicz, Paweł Rubiś

- 12.1. Wprowadzenie | 299
- 12.2. Epidemiologia i obraz kliniczny | 299
- 12.3. Diagnostyka | 300
- 12.4. Leczenie kardiomiopatii amyloidowej | 301
- 12.5. Podsumowanie | 304

Rozdział 13

Niewydolność serca w dobie pandemii COVID-19 | 309

Krzysztof Krawczyk, Jadwiga Nessler

- 13.1. Wprowadzenie | 309
- 13.2. Czynniki ryzyka i choroby układu krążenia u pacjentów z COVID-19 | 310
- 13.3. Uszkodzenie oraz zapalenie mięśnia sercowego u pacjentów infekcją SARS-CoV-2 | 316
- 13.4. Przewlekła niewydolność serca w obliczu pandemii – teleopieka i leczenie ambulatoryjne | 325
- 13.5. Niewydolność serca u pacjentów hospitalizowanych z powodu COVID-19 | 331
- 13.6. Płynoterapia i leczenie diuretykami u chorych z infekcją SARS-CoV-2 wymagających hospitalizacji | 337
- 13.7. Szczepienia profilaktyczne przeciw COVID-19 u pacjentów z przewlekłą niewydolnością serca | 339
- 13.8. Podsumowanie | 341

Zespół autorów

dr n. med. Bogumiła Bacior

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

lek. Jakub Drewniak

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

lek. Dominika Drwiła

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

dr n. med. Anna Furman-Niedziejko

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

dr hab. n. med. Andrzej Gackowski, prof. UJ

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II
Klinika Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca, Instytut Kardiologii, Uniwersytet Jagielloński *Collegium Medicum*
Zespół Pracowni Nieinwazyjnej Diagnostyki Układu Krążenia, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

dr n. med. Karolina Golińska-Grzybała

Zespół Pracowni Nieinwazyjnej Diagnostyki Układu Krążenia, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

lek. Renata Gołębiowska-Wiatrak

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

dr n. med. Katarzyna Holcman

Oddział Kliniczny Chorób Serca i Naczyń z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

Klinika Chorób Serca i Naczyń, Instytut Kardiologii, Uniwersytet Jagielloński *Collegium Medicum*

Zakład Medycyny Nuklearnej, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

prof. dr hab. n. med. Magdalena Kostkiewicz

Oddział Kliniczny Chorób Serca i Naczyń z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

Klinika Chorób Serca i Naczyń, Instytut Kardiologii, Uniwersytet Jagielloński *Collegium Medicum*

Zakład Medycyny Nuklearnej, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

lek. Krzysztof Krawczyk

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

Zakład Ratownictwa Medycznego, Wydział Nauk o Zdrowiu, Uniwersytet Jagielloński *Collegium Medicum*

lek. Anna Majda

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

Klinika Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca, Instytut Kardiologii, Uniwersytet Jagielloński *Collegium Medicum*

prof. dr hab. n. med. Jadwiga Nessler

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II
Klinika Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca, Instytut Kardiologii, Uniwersytet Jagielloński *Collegium Medicum*

dr n. med. Paweł Rostoff

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II
Klinika Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca, Instytut Kardiologii, Uniwersytet Jagielloński *Collegium Medicum*

dr hab. n. med. Paweł Rubiś, prof. UJ

Oddział Kliniczny Chorób Serca i Naczyń, Uniwersytet Jagielloński *Collegium Medicum*
Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

dr n. med. Aleksander Siniarski

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II
Klinika Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca, Instytut Kardiologii, Uniwersytet Jagielloński *Collegium Medicum*

lek. Barbara Szłósarczyk

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II
Zespół Pracowni Nieinwazyjnej Diagnostyki Układu Krążenia, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

lek. Paweł Wiśniewski

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II

dr hab. Dariusz Włodarek. prof. SGGW

Katedra Dietetyki, Instytut Nauk o Żywieniu Człowieka, Szkoła Główna Gospodarstwa
Wiejskiego w Warszawie

dr hab. n. med. Jarosław Zalewski

Oddział Kliniczny Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca z Pododdziałem Intensywnego
Nadzoru Kardiologicznego, Krakowski Szpital Specjalistyczny im. Jana Pawła II
Klinika Choroby Wieńcowej i Niewydolności Serca, Instytut Kardiologii, Uniwersytet
Jagielloński *Collegium Medicum*

Przedmowa

W ramach serii „Wiedza w kieszeni” stworzyliśmy podręcznik przedstawiający wiedzę na temat niewydolności serca – jednostki chorobowej określanej mianem epidemii XXI wieku. W związku z postępem, jaki dokonał się w ostatnich dekadach w zakresie skuteczności leczenia chorób układu sercowo-naczyniowego, istotnie wzrasta liczba chorych cierpiących z powodu przewlekłej niewydolności serca. Optymalna opieka nad pacjentami z tym schorzeniem wymaga zaangażowania wielodyscyplinarnego zespołu, w tym kardiologów, lekarzy rodzinnych, pielęgniarek, fizjoterapeutów oraz innych specjalistów. Toczące się badania naukowe przynoszą coraz to nowe doniesienia, które są podstawą modyfikacji wytycznych postępowania w niewydolności serca. Przekazujemy w Państwa ręce opracowanie przedstawiające zaktualizowane dane dotyczące rozpoznawania, diagnostyki i leczenia niewydolności serca, ze szczególnym uwzględnieniem najnowszych zaleceń w zakresie farmakoterapii oraz leczenia interwencyjnego w niewydolności serca, a także postępowania w chorobach współistniejących. Wiedza przedstawiona została w przystępnej formie, tak aby możliwe było jej wykorzystanie w codziennej praktyce przez lekarzy różnych specjalności zaangażowanych w opiekę nad chorymi z niewydolnością serca.

Autorzy

Niewydolność serca to [...] częste schorzenie, na które w Polsce cierpi około 1,2 mln pacjentów, [...] określane mianem epidemii XXI wieku. Pacjent z niewydolnością serca wymaga wielokierunkowego, specjalistycznego podejścia terapeutycznego, o czym traktuje przedstawiony podręcznik. To 13 bardzo precyzyjnie dobranych rozdziałów omawiających główne problemy w postępowaniu z pacjentem z niewydolnością serca. Napisane [...] zostały przez grono wybitnych specjalistów i – co należy podkreślić – praktyków zajmujących się tą tematyką. Co więcej, pośród wielu pozycji [...] to książka podejmująca w sposób całościowy, przystępny i przejrzysty temat niewydolności serca, odnosząca się do najnowszych zaleceń Europejskiego Towarzystwa Kardiologicznego z 2021 roku. [...] Autorzy w sposób nowoczesny i przystępny przedstawiają definicję, objawy, postępowanie diagnostyczne i przebieg niewydolności serca. Omawiają również często niesłusznie pomijane tematy, takie jak postępowanie nefarmakologiczne, w tym szczepienia i edukację pacjentów oraz odpowiednie postępowanie dietetyczne i parametry rokownicze. Przedstawiają aktualne zasady farmakoterapii przewlekłej niewydolności serca oraz postępowanie w zaawansowanej niewydolności serca z uwzględnieniem różnych form terapii inwazyjnej, takich jak elektroterapia, implantacja urządzeń wspomagających pracę serca czy jego transplantacja. W sposób przejrzysty odnoszą się również do leczenia etiologicznego i postępowania w chorobach towarzyszących oraz współistniejących z niewydolnością serca. Oddzielne rozdziały poświęcone zostały niewydolności serca z zachowaną frakcją wyrzutową i kardiomiopatiom, w tym kardiomiopatii rozstrzeniowej, przerostowej, połogowej czy amyloidowej. W odrębnym rozdziale omawiany jest [...] aktualny problem niewydolności serca w dobie pandemii COVID-19.

prof. Przemysław Leszek

TERMEDIA
WWW.TERMEDIA.PL

ISBN: 978-83-7988-364-6

9 788379 883646